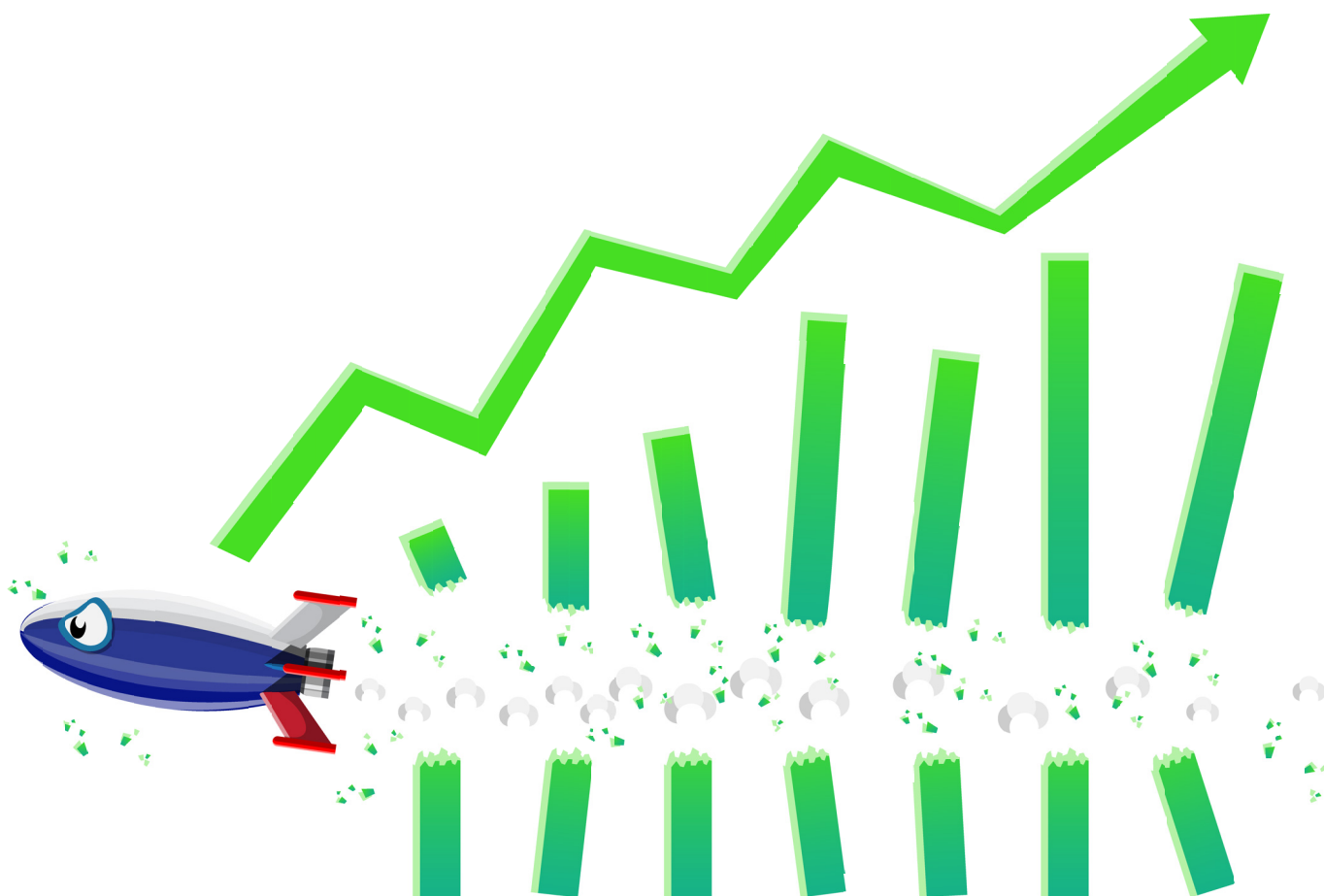

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

تأثیرات جهانی جنگ در اوکراین بر امنیت غذایی، انرژی و سیستم‌های مالی

(گزارش آنکتاد) (۱)

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

تأثیرات جهانی جنگ در اوکراین بر امنیت غذایی، انرژی و سیستم‌های مالی
(گزارش آنگتاد) (۱)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: تیر ۱۴۰۱

واژه‌های کلیدی: غذا، انرژی، امور مالی، جنگ، اوکراین، تولید، صادرات، نهاده‌های کشاورزی، تولیدکنندگان، گندم، روسیه، آنکتاد

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

فهرست مطالب

۵	خلاصه مدیریتی
۶	مقدمه
۸	توصیه‌های کلی
۹	کشورهای در حال توسعه زیر شمشیر داموکلس
۱۱	آسیب‌پذیری‌ها در حوزه‌های غذا، انرژی و امور مالی
۱۱	غذا
۱۳	انرژی
۱۴	مسایل مالی
۱۵	اختلالات تجارت و هزینه‌های حمل‌ونقل
۱۷	توصیه‌های سیاست‌گذاری
۱۹	توصیه‌هایی در زمینه انرژی
۲۱	توصیه‌های مالی

خلاصه مدیریتی

- اوکراین و روسیه، با تأمین حدود ۳۰ درصد از گندم و جو جهان، یک پنجم از کل تولید ذرت و بیش از نیمی از روغن آفتابگردان، به عنوان سبدهای نان جهان شناخته می‌شوند. در عین حال فدراسیون روسیه، بزرگترین صادرکننده گاز طبیعی و دومین صادرکننده بزرگ نفت است. علاوه بر این، بلاروس و فدراسیون روسیه، صادرات حدود یک پنجم کودهای شیمیایی جهان را در اختیار خود دارند. از همین رو تأثیرات جنگ در اوکراین بر اقتصاد جهانی گسترده و چندگانه است.
- جمعیت‌های آسیب پذیر در کشورهای در حال توسعه بسیار بیشتر در معرض این نوسانات قیمتی قرار دارند، زیرا آنها سهم بیشتری از درآمد خود را به غذا و انرژی اختصاص می‌دهند. فقیرترین کشورهای جهان واردکننده بخش عمده مواد غذایی خود هستند و اختلال در صادرات و واردات می‌تواند افزایش قیمت مواد غذایی را تشدید کند.
- ۱,۷ میلیارد نفر از مردم جهان در ۱۰۷ کشور، به شدت در معرض حداقل یکی از سه کانال تأثیرگذاری این بحران جهانی، یعنی افزایش قیمت مواد غذایی، افزایش قیمت انرژی و دشواری شرایط مالی قرار دارند؛ این‌ها کشورهایی هستند که مردم در آن‌ها برای تهیه رژیم‌های غذایی سالم تلاش می‌کنند؛ جایی که به منظور تأمین نیازهای غذایی و انرژی شهروندان آن‌ها واردات ضروری است؛ جایی که سنگینی بدهی‌ها و تشدید محدودیت منابع، از توانایی دولت برای مقابله با شرایط مالی جهانی کاسته است.
- پاسخ کشورها به این بحران باید مرحله‌ای باشد و در ابتدا باید بر حوزه‌هایی از اقدامات بر اساس سیاست‌ها و ابزارهای موجود تمرکز کرد که قابلیت اجرایی شدن سریع را دارند و در صورت لزوم، تعدیل و انعطاف‌پذیری این سیاست‌ها نیز اجرا شود. این بحران زخم‌های عمیق و طولانی‌مدتی بر جای خواهد گذاشت. از این رو، ارائه سیاست‌های میان‌مدت و بلندمدت در جهت پاسخگویی به این شرایط، ضروری است.
- آگاه‌سازی تمامی کشورها و ذینفعان در مورد ماهیت شوک‌های جهانی فزاینده و اینکه کشورها به طور انفرادی مسئول نیستند ضرورت دارد. راه‌حل‌ها باید متناسب با تهدید جهانی و نه صرفاً مبتنی بر یک کشور باشد.
- کشورها باید به مشارکت خود در جلسات چندجانبه برای رسیدگی به مسائل فوری جهانی در زمینه غذا، انرژی و مسایل مالی ادامه دهند. تأخیر در اقدام جمعی، موجب تشدید چشم‌اندازهای نگران‌کننده موجود از اقتصاد جهانی می‌گردد.
- با وجود عدم اطمینان فزاینده در مورد امنیت غذایی در پهنه جهانی، تشویق تداوم روند آرام در تجارت مواد غذایی و محصولات کشاورزی، پیگیری مداوم شرایط بازار، شناسایی سریع اختلالات

- احتمالی و اقدامات هماهنگ و فوری به منظور محدود سازی اثرات آنها ضرورت دارد.
- کشورها ملزم به باز نگه داشتن بازارهای غذایی خود و توقف اعمال محدودیت‌های تجاری و ممنوعیت صادرات هستند تا تجارت بین‌المللی مواد غذایی و کودها و همچنین تقاضای داخلی و جهانی تداوم یابد. در مواقع بحرانی اقداماتی از قبیل احتکار محصولات، سفته بازی و خرید هراسناک تمامی منابع غذایی، همبستگی را مورد تهدید قرار می دهد. موانع تجاری و محدودیت‌های صادراتی، موجب تشدید نوسان قیمت‌ها می شود.
- مؤسسات مالی بین‌المللی باید با تمرکز بر انعطاف‌پذیری و سرعت، امکان تأمین مالی اضطراری، از جمله کمک‌های بلاعوض به کشورهایی که دچار مشکلات اجتماعی و اقتصادی هستند را انجام دهند.

مقدمه^۱

جنگ در اوکراین منجر به ایجاد اثرات فزاینده و هشدار دهنده بر اقتصاد جهانی شده است، اقتصادی که تاکنون نیز در پی کووید ۱۹ آسیب دیده و تغییرات آب و هوایی تاثیرات چشمگیری بر کشورهای در حال توسعه برجای گذارده اند. بر اساس پیش بینی های اخیر آنکتاد، رشد تولید ناخالص داخلی اقتصاد جهانی به واسطه جنگی که در حال حاضر بازارهای غذایی، انرژی و مالی را به شدت مختل کرده است، یک درصد کمتر از حد انتظار خواهد بود.

اوکراین و فدراسیون روسیه، با تأمین حدود ۳۰ درصد از گندم و جو جهان، یک پنجم از کل تولید ذرت و بیش از نیمی از روغن آفتابگردان، به عنوان سبدهای نان جهان شناخته می‌شوند. در عین حال فدراسیون روسیه، بزرگترین صادرکننده گاز طبیعی و دومین صادرکننده بزرگ نفت است. علاوه بر این، بلاروس و فدراسیون روسیه، صادرات حدود یک پنجم کودهای شیمیایی جهان را در اختیار خود دارند.

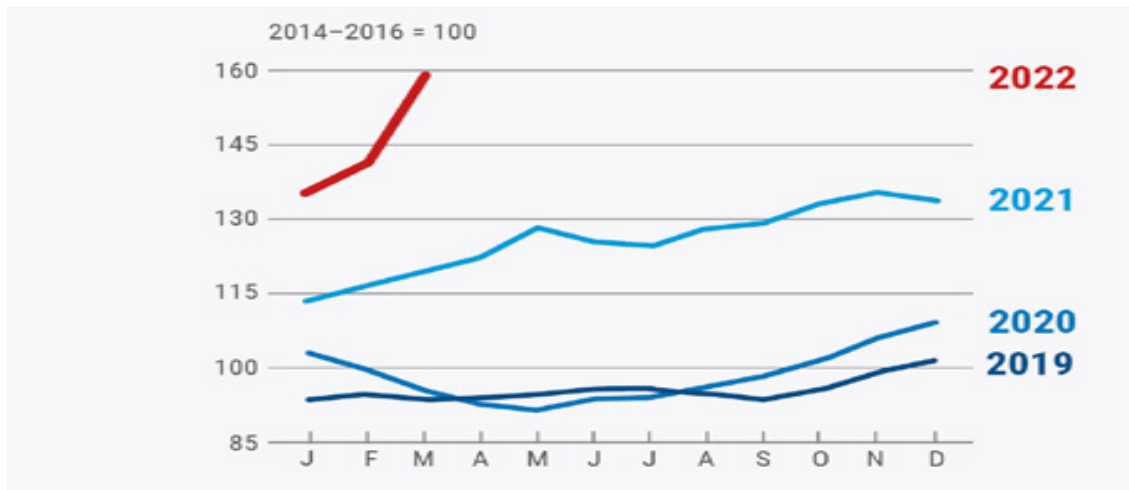
در پی وقوع این جنگ، قیمت کالاها رکورد شکسته و به بالاترین حد خود رسیده است. در ۸ آوریل ۲۰۲۲، سازمان خواربار و کشاورزی سازمان ملل متحد (فائو)، سومین رکورد متوالی شاخص قیمت مواد غذایی را گزارش کرد. قیمت مواد غذایی نسبت به سال گذشته در همین زمان، ۳۴ درصد افزایش یافته است؛ این رقم بالاترین قیمتی است که فائو تاکنون گزارش نموده است (شکل ۱ را ببینید).

جمعیت های آسیب پذیر در کشورهای در حال توسعه بسیار بیشتر در معرض این نوسانات قیمتی قرار دارند، زیرا آنها سهم بیشتری از درآمد خود را به غذا و انرژی اختصاص می دهند. فقیرترین کشورهای جهان

۱- متن حاضر ترجمه نخستین گزارش آنکتاد در مورد پیامدهای اقتصادی جنگ اوکراین در پهنه جهانی است. نسخه انگلیسی گزارش در لینک ذیل قابل دسترسی است. تمامی نمودارها و جداول ارائه شده در این متن از گزارش اصلی گرفته شده است
<https://unctad.org/webflyer/global-impact-war-ukraine-food-energy-and-finance-systems>

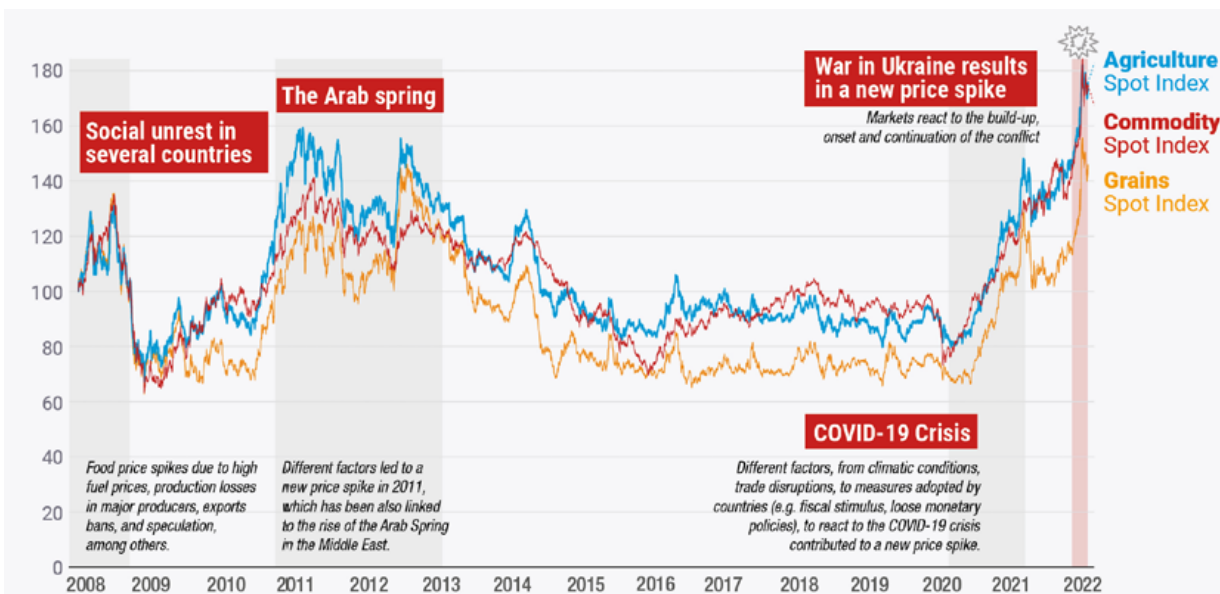
واردکننده بخش عمده مواد غذایی خود هستند و اختلال در صادرات و واردات می‌تواند افزایش قیمت مواد غذایی را تشدید کند. با توجه قیمت‌های فعلی، در پیش بین‌های فائو، افزایش سوءتغذیه و ناامنی غذایی بسیار محتمل دانسته شده است.

شکل ۱. شاخص قیمت مواد غذایی بر مبنای برآوردهای فائو

در حال حاضر در شرایطی که حجم بالایی از استرس اجتماعی-اقتصادی به دلیل تأثیرات کووید-۱۹ وجود دارد، افزایش قیمت مواد غذایی، به نگرانی‌ها در مورد بروز ناآرامی‌های اجتماعی دامن زده است. بر اساس تجزیه و تحلیل آنتکاد از داده‌های تاریخی، به طور کلی ناآرامی‌های مدنی و افزایش قیمت‌های محصولات کشاورزی با یکدیگر ارتباط زیادی دارند (شکل ۲).

شکل ۲. افزایش قیمت‌ها نگرانی از امنیت غذایی و ثبات سیاسی را افزایش می‌دهد (شاخص قیمت، سال پایه = ۲۰۰۸)

وجود اختلالات مداوم در بازارهای مالی و زنجیره‌های تأمین جهانی، چشم اندازه‌های فعلی را پیچیده تر می‌کند. هزینه‌های بالای حمل‌ونقل حتی قبل از شروع جنگ اوکراین چندین برابر میانگین تاریخی‌شان بودند، اقدامات در جهت تغییر این شرایط را پیچیده کرده و قیمت‌های مصرف‌کننده و هزینه‌های واردات را افزایش می‌دهد. علاوه بر این، تورم جهانی در سال گذشته به بالاترین حد یک دهه گذشته، یعنی ۵٫۲ درصد افزایش یافت و بسیاری از بانک‌های مرکزی را وادار کرد تا زودتر از زمان مورد انتظار افزایش نرخ‌های بهره را اعلام کنند که منجر به افزایش هزینه‌های خدمات بدهی برای کشورهای در حال توسعه شد. بر اساس گزارش تأمین مالی برای توسعه پایدار ۲۰۲۱^۱، ۶۰ درصد کشورهای کمتر توسعه یافته و سایر کشورهای کم درآمد در حال حاضر در معرض خطر یا در تنگنای بدهی قرار دارند. این جنگ که در واقع یک «طوفان تمام عیار» است و در راس چالش‌های اجتماعی و اقتصادی بزرگی قرار می‌گیرد که در اثر همه‌گیری کووید-۱۹ ایجاد شده است.

از سال ۲۰۱۹، تعداد افراد گرسنه در آفریقا ۴۶ میلیون، در آسیا حدود ۵۷ میلیون نفر و در آمریکای لاتین و کارائیب حدود ۱۴ میلیون نفر افزایش یافته است. ۷۷ میلیون نفر دیگر در فقر شدید زندگی می‌کنند. تعطیلی مدارس، زیان ۱۷ تریلیون دلاری در درآمد سراسر عمر این نسل از دانش‌آموزان را ایجاد کرده است و بیش از شش میلیون نفر در اثر بیماری کووید-۱۹ جان خود را از دست داده‌اند.

در عین حال، عدم وجود توازن در برخورداری از واکسن کووید-۱۹ در سراسر جهان، به ایجاد نابرابری‌های چشمگیر دامن زد است. این نابرابری‌ها به دلیل عدم دسترسی برابر به منابع مالی که کشورها برای بهبودی از این بیماری همه‌گیر نیاز دارند، عمیق‌تر شده است. در حال حاضر، در کشورهای با درآمد بالا به ازای هر ۱۰۰ نفر، ۱۹۳/۶ دوز واکسن و در کشورهای با درآمد پایین، فقط ۲۲/۱ دوز واکسن تزریق شده است. در مجموع، مواجهه با این آسیب‌های سه‌گانه در سطح جهانی به‌طور نگران‌کننده‌ای گسترش یافته است؛ امری که تهدیدی جدی برای زندگی میلیاردها نفر در سراسر جهان به شمار می‌رود.

توصیه‌های کلی

جهان باید برای حمایت از کشورهای آسیب‌دیده از بحران به سرعت اقدام کند.

بر اساس پیشنهاد‌های ارائه شده، واکنش‌ها باید مرحله‌ای باشد و در ابتدا باید بر حوزه‌هایی از اقدامات بر اساس سیاست‌ها و ابزارهای موجود تمرکز کرد که قابلیت اجرایی شدن سریع را دارند و در صورت لزوم، تعدیل و انعطاف‌پذیری این سیاست‌ها نیز اجرا شود. این بحران زخم‌های عمیق و طولانی‌مدتی^۲ بر جای خواهد گذاشت. از این رو، ارائه سیاست‌های میان‌مدت و بلندمدت در جهت پاسخگویی به این شرایط، ضروری است.

1 - the Financing for Sustainable Development Report 2022

2 -long-lasting scars

۱- از همه کشورها به منظور تداوم مشارکت در جلسات چندجانبه برای رسیدگی به مسائل ضروری غذا، انرژی و مالی جهانی درخواست شود. به تأخیر انداختن اقدامات دسته جمعی، چشم اندازهای نگران کننده اقتصاد جهانی را تشدید خواهد کرد.

۲- آگاه سازی تمامی کشورها و ذینفعان در مورد ماهیت تشدیدشونده شوک‌های جهانی؛ به نحوی که کشورها به طور فردی مسئول نیستند و لذا ارائه راهکارهای جهانی برای مقابله با ریسک‌های جهانی و نه صرفاً کشورمحور^۱ ضرورت یافته است.

۳- بهره گیری سریع و کارآمد از تمام سازوکارهای موجود به منظور رسیدگی به کشورهایی که مستقیماً از جنگ رنج می‌برند (اوکراین و کشورهای همسایه) و همچنین (همانگونه که در تحلیل نشان داده شده است)، پیامدهای جهانی جنگ برای کشورهای در حال توسعه.

۴- ارائه فراخوان جهانی نه تنها از کشورها، بلکه از بخش‌های خصوصی، جامعه مدنی، بخش‌های بشردوستانه و بازیگران فعال به منظور ارائه کمک به آسیب‌پذیرترین مردم در سراسر جهان و پیگیری راه‌حل‌های هماهنگ؛ زیرا مداخلات جزیره‌ای بهترین نتایج را در پی نخواهند داشت.

کشورهای در حال توسعه زیر شمشیر داموکلس

بر اساس ارزیابی‌های اولیه تیم تخصصی سازمان ملل متحد برای گروه واکنش جهانی به بحران^۲ که بر پایه شش شاخص از تأثیرات امواج جنگ بر بازارهای کالایی و مالی جهانی، ۱,۷ میلیارد نفر از مردم جهان در ۱۰۷ کشور، به شدت در معرض حداقل یکی از سه کانال انتقالی این بحران جهانی^۳، یعنی افزایش قیمت مواد غذایی، افزایش قیمت انرژی و دشواری شرایط مالی^۴ قرار دارند؛ این‌ها کشورهایی هستند که مردم در آن‌ها برای تهیه رژیم‌های غذایی سالم تلاش می‌کنند؛ جایی که به منظور تأمین نیازهای غذایی و انرژی مردم آن‌ها، واردات ضروری است؛ جایی که سنگینی بدهی‌ها و تشدید محدودیت منابع، از توانایی دولت برای مقابله با شرایط مالی جهانی کاسته است.

با توجه به افزایش میزان استرس اجتماعی-اقتصادی در پی بحران کووید-۱۹ و تأثیرات آشکار تغییرات آب و هوایی، تنها یکی از این سه بحران یعنی بدهی، کمبود مواد غذایی، یا فقدان دسترسی به انرژی و الکتریسیته، برای شروع فروپاشی کافی است. از میان این ۱,۷ میلیارد نفر، در حال حاضر ۵۵۳ میلیون نفر فقیرند و ۲۱۵ میلیون نفر دچار سوء تغذیه هستند.

1 - country-based

2 - the United Nations Task Team for the Global Crisis Response Group

3 - this crisis' three global channels of trans- mission

4 - tightening financial conditions

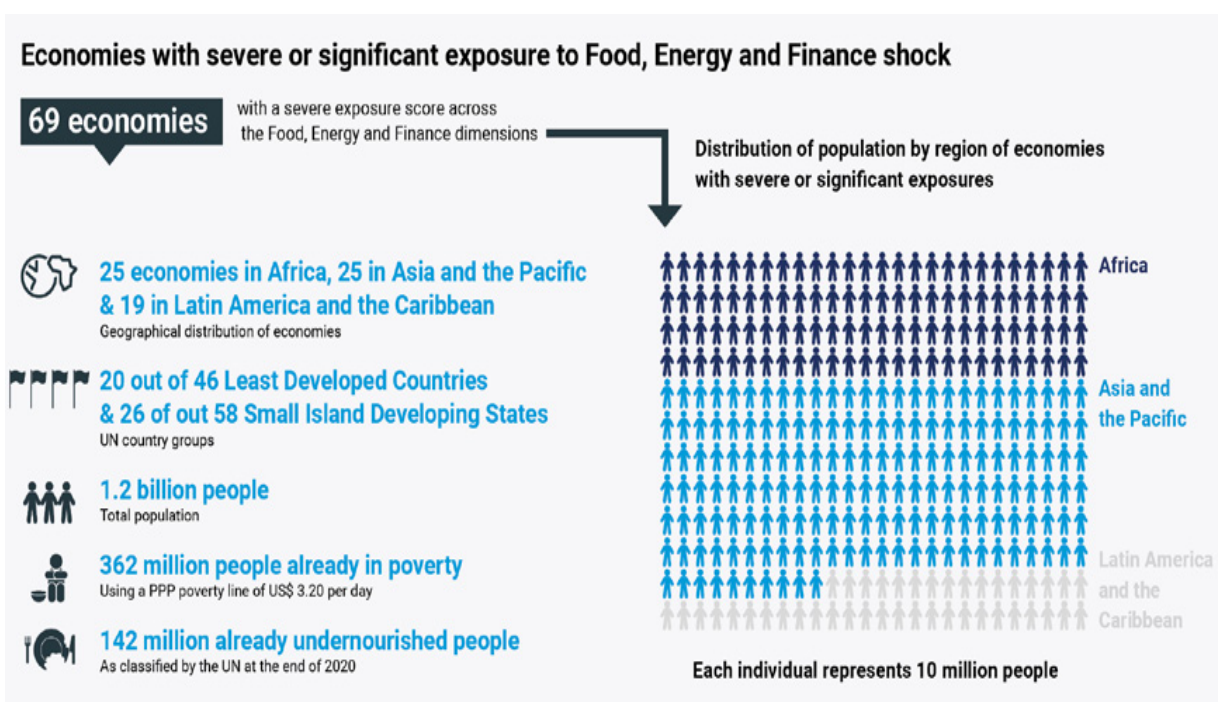
نکته مهم، این است که اکثریت قریب به اتفاق کشورهای در حال توسعه، فارغ از سطح درآمد یا موقعیت جغرافیایی، با این معضلات مواجه اند. برای اکثر کشورهای در حال توسعه، تسری معضلات به سطوح بالاتر بحران، به طور نگران کننده ای، بیش از اینکه یک استثنا باشد، یک قاعده به شمار می آید.

شکل ۳- اقتصادهایی که حداقل در معرض یکی از شوک‌های جنگ اوکراین قرار دارند

در واقع، گروهی از کشورها، با یک طوفان کامل^۱ مواجه هستند، بدان معنا که همزمان به شدت یا به طور قابل توجهی در معرض هر سه کانال انتقال^۲ قرار دارند. اینها، ۶۹ کشور و جمعیتی بالغ بر ۱,۲ میلیارد نفر از مردم جهان را در بر می گیرند.

شکل ۴- اقتصادهایی که به شدت در معرض شوک‌های غذایی، انرژی و مالی قرار می گیرند

1 - perfect-storm

2 - three channels of transmission

این بررسی‌ها، گستره و عمق این بحران جهانی که به سرعت در حال گسترش است را نشان می‌دهد. میلیاردها نفر از مردمی از بیش از صد کشور، با چنین آسیب‌پذیری‌های فزاینده‌ای مورد تهدید قرار گرفته‌اند.

آسیب‌پذیری‌ها در حوزه‌های غذا، انرژی و امور مالی

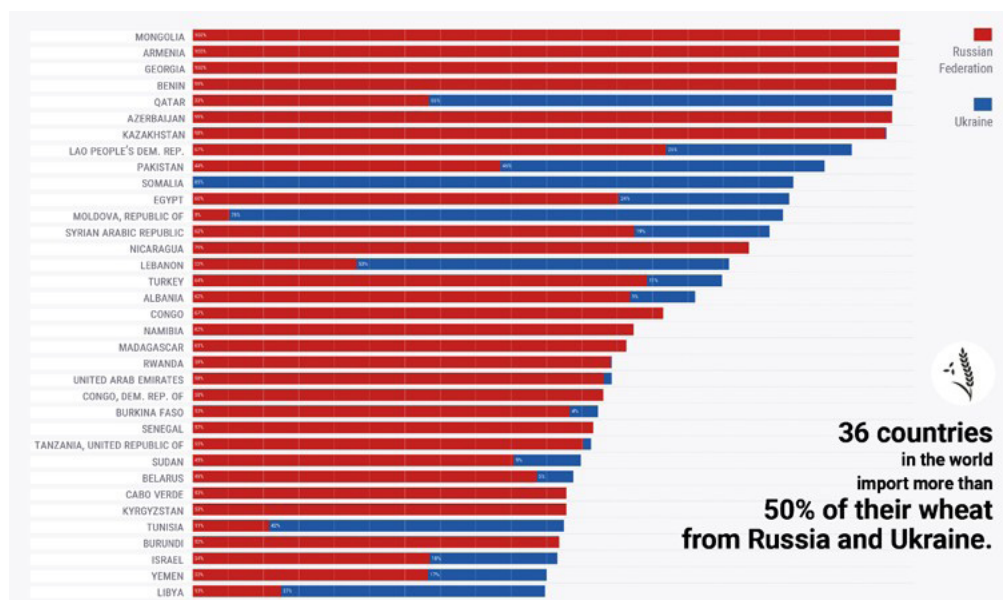
غذا

تأثیرات جنگ در اوکراین نه تنها در منطقه، بلکه در سراسر جهان به دلیل سهم قابل توجه این منطقه در تأمین مواد غذایی و انرژی احساس می‌شود. در رابطه با مواد غذایی، چالش‌ها در زمینه تولید و صادرات وجود دارد؛ در حال حاضر این چالش‌ها با کاهش دسترسی و افزایش قیمت همراه شده است. در شرایط فعلی، هزینه واردات مواد غذایی (و انرژی) در سطوح بی‌سابقه‌ای است و اینگونه به نظر می‌رسد که تداوم افزایش قیمت‌ها، اجتناب‌ناپذیر است. هر چند این امر تأثیرات گسترده‌ای برای تمام مناطق دنیا برجای خواهد گذاشت، اما عواقب آن به ویژه برای افراد فقیرتر و آسیب‌پذیرتر، شدیدتر خواهد بود.

بسیاری از تولیدکنندگان مواد غذایی امکان دسترسی به نهاده‌های کشاورزی مورد نیاز خود را ندارند لذا تأثیر اختلالات فعلی در بازار، احتمالاً تا سال ۲۰۲۳ محسوس خواهد بود. تلاش‌های هماهنگ و سریع در جهت پاسخ به این نیازها و در جهت بهره‌گیری از فرصت‌های موجود، بسیار ارزشمند است و با تمرکز بر دستور کار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار اجرا می‌شوند.

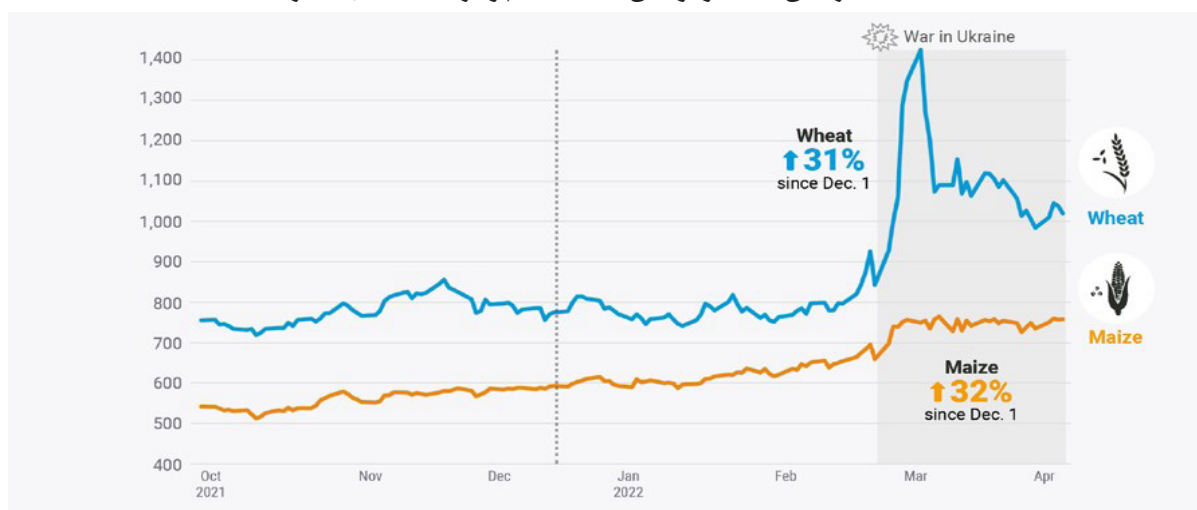
علاوه بر این، معیشت نیز تحت تأثیر قرار می‌گیرد، زیرا بسیاری از تولیدکنندگان مواد غذایی، به ویژه کشاورزان خرده‌پا قادر به دسترسی به کودها و نهاده‌های کشاورزی مورد نیاز خود نیستند؛ امری که منجر به افزایش احتمالی قیمت‌ها در پی اختلالات فعلی بازار تا سال ۲۰۲۳ می‌شود. این وضعیت در صورت اعمال محدودیت بر صادرات مواد غذایی توسط کشورها، ممکن است بدتر شود و دومینویی از محدودیت‌های تجاری و ممنوعیت صادرات، با عواقب فاجعه‌بار احتمالی را به بار آورد.

شکل ۵. مهمترین کشورهای واردکننده گندم از فدراسیون روسیه و اوکراین
(سهام واردات گندم از فدراسیون روسیه و اوکراین به صورت درصدی از کل، سال ۲۰۲۰)

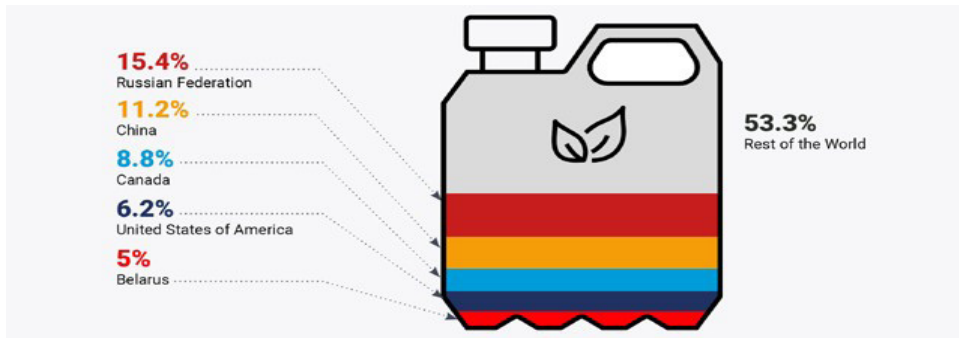
علاوه بر تحت تأثیر قرار گرفتن تمام کشورهای واردکننده مواد غذایی از افزایش قیمت مواد غذایی، برخی از اقتصادها نیز مستقیماً به جهت وابستگی به واردات گندم از روسیه و اوکراین در معرض خطر قرار می‌گیرند. قیمت گندم و ذرت از زمان شروع جنگ دستخوش نوسان فراوان بوده است، اما همچنان ۳۰ درصد بالاتر از قیمت آن در ابتدای سال است.

شکل ۶. افزایش قیمت و نوسان قیمت گندم و ذرت (قیمت به دلار)^۱

وقوع اختلال در بازار کود، در میان مدت این وضعیت را به طور چشمگیری پیچیده می‌کند. بر اساس پیش بینی برخی از تحلیلگران، ممکن است به ویژه در کشورهایی که سهم بزرگی از کشاورزان خرد دارند، شاهد کاهشی تا ۵۰ درصد کاهش برداشت محصولات باشیم.

شکل ۷. روسیه و بلاروس بیش از ۲۰ درصد از کل صادرات جهانی کود را برعهده دارند (۲۰۲۰)

انرژی

حتی پیش از شروع بحران جنگ اوکراین، بازارهای انرژی در پی افزایش شدید تقاضای مصرف‌کننده و رشد بالای تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۱، در تنگنا قرار داشتند. از زمان شروع جنگ به دنبال صدور اعلامیه‌های راهگشا و به ویژه تعهد ایالات متحده به توزیع ۱۸۰ میلیون بشکه نفت از ذخایر استراتژیک طی شش ماه آینده، اما شاهد ایجاد نوسان در معاملات بوده‌ایم. در حال حاضر قیمت نفت خام و گاز طبیعی حدود ۵۰ درصد بالاتر از قیمت آن در ابتدای سال قرار دارد.

شکل ۸. نوسانات قیمت در بازارهای انرژی: نفت خام و گاز (شاخص قیمت، پایه = ۱ اکتبر ۲۰۲۱)

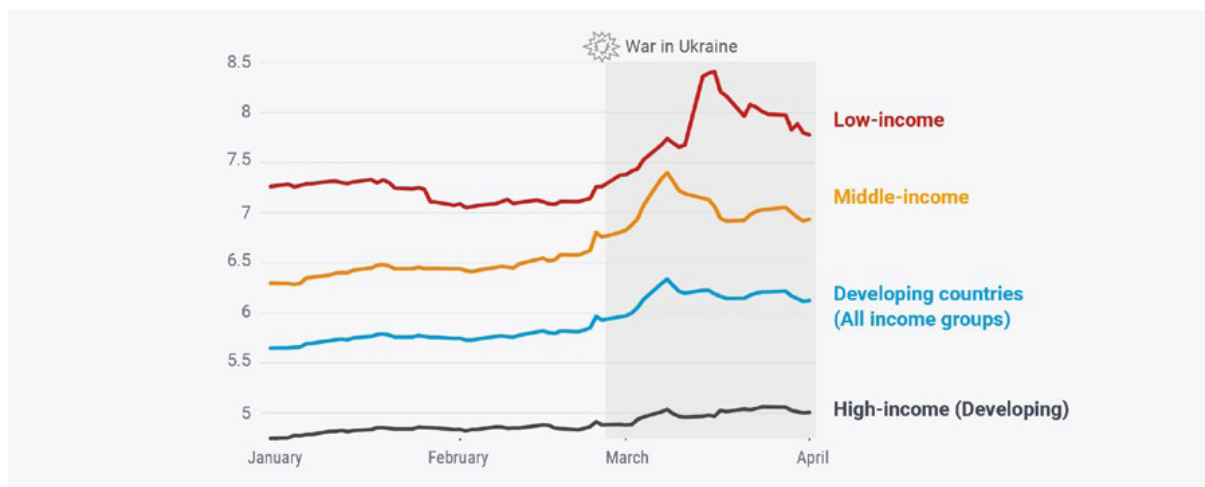
افزایش قابل توجه قیمت نفت و گاز ممکن است منجر به تأثیرات متقابلی در بلندمدت شود. از یک سو، احتمال هدایت مجدد سرمایه‌گذاری‌ها به سمت صنایع استخراجی و تولید انرژی مبتنی بر سوخت‌های فسیلی و خطر معکوس کردن روند کربن‌زدایی که طی ۵ تا ۱۰ سال گذشته پیگیری شده است، وجود دارد. از سوی دیگر، به‌ویژه در مورد کشورهایی که به دنبال تقویت خودکفایی انرژی و تامین آن از طریق

منابع محلی هستند، می‌تواند حرکت به سمت منابع جایگزین انرژی را تسریع بخشد. هنوز امکان قضاوت در مورد اینکه کدام گرایش پیروز خواهد شد، وجود ندارد و تا حد زیادی به رهبری سیاسی و تداوم حرکت در راستای تحقق تعهدات توافق پاریس و دستور کار ۲۰۳۰ بستگی دارد.

مسائل مالی

ما در آستانه یک بحران بدهی جهانی قرار داریم. حتی قبل از شروع این بحران، کشورهای در حال توسعه به طور متوسط ۱۶ درصد از درآمدهای صادراتی خود را برای انجام تعهدات بدهی خود صرف می‌کردند، در حالی که در مورد کشورهای در حال توسعه جزیره‌ای کوچک^۱، این رقم بیش از دو برابر است. در مقام مقایسه، پس از تجدید ساختار بدهی آلمان توسط نیروهای متفقین در سال ۱۹۵۳، هیچ‌گاه و در هیچ سالی پرداخت بدهی از ۳٫۴ درصد درآمد حاصل از صادرات تجاوز نکرد.

شکل ۹. هزینه خدمات تعویق بدهی برای کشورهای در حال توسعه همچنان در حال افزایش است (بدهی خارجی به عنوان سهمی از صادرات کشورهای در حال توسعه بر اساس گروه درآمدی)

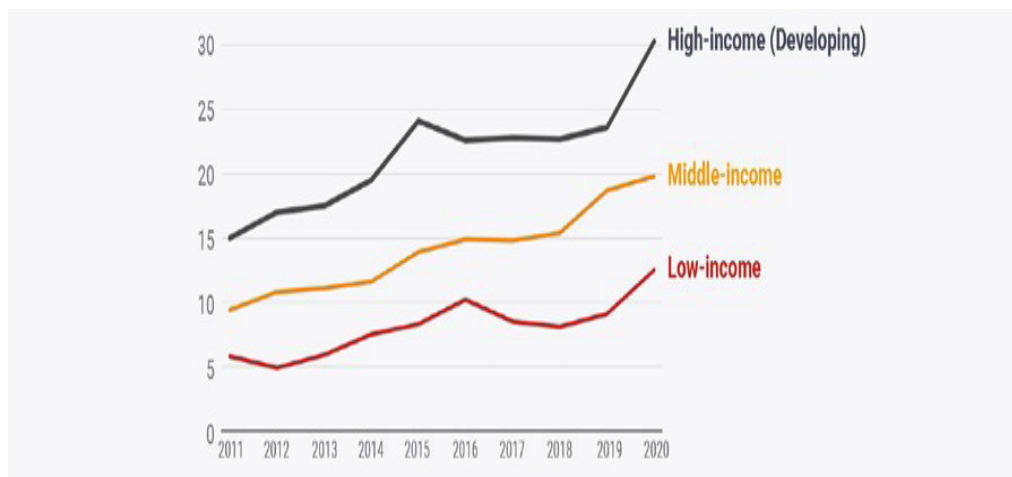
علاوه بر این، با توجه به انتظارات انقباض پولی در کشورهای توسعه یافته، بازده اوراق قرضه کشورهای در حال توسعه از سپتامبر ۲۰۲۱ در حال افزایش بوده است. افزایش نرخ‌ها در کنار بی‌نظمی مالی، ضربه‌ای مضاعف برای اقتصادهای در حال توسعه، خواهد بود. افزایش نرخ بهره و نوسانات بیشتر در معاملات آتی کالاها و بازارهای اوراق قرضه، منجر به افزایش حق بیمه ریسک در کنار فشارهای نرخ ارز می‌شود که تأثیرات شدید و غیرمنتظره‌ای را در پی خواهد داشت.

شکل ۱۰. بازده اوراق قرضه دولتی در کشورهای در حال توسعه بر اساس طبقه بندی درآمد (درصد)

طبقه بندی تجارت کشورها نشان می‌دهد که از زمان شروع مناقشه، کشورهایایی که توسط سازمان ملل متحد به عنوان واردکننده مواد غذایی اساسی طبقه بندی شده‌اند، افزایش هزینه‌های استقراض، بالاتر از حد میانگین را ثبت کرده‌اند.

شکل ۱۱. بازده اوراق قرضه دولتی در کشورهای در حال توسعه بر اساس گروه صادراتی (درصد)

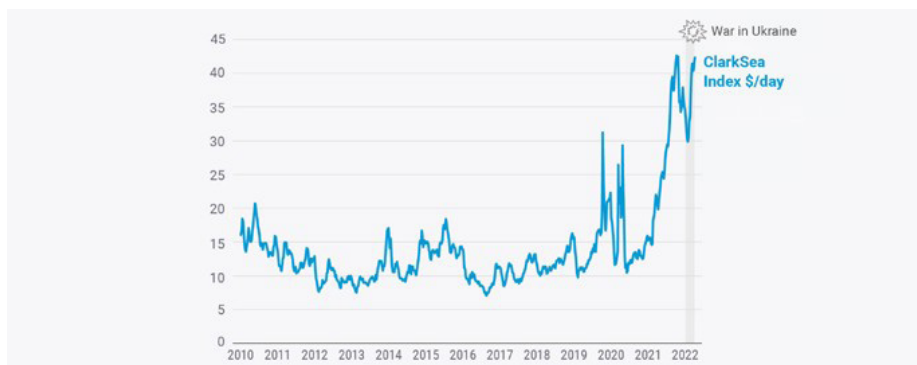

اختلالات تجارت و هزینه‌های حمل و نقل

جنگ در اوکراین منجر به افزایش اختلالات در لجستیک جهانی و زنجیره تأمین شده است و به افزایش تاخیر در سیستم حمل و نقل دریایی جهانی کمک کرده است. وجود تراکم در بنادر، همچنان یکی از عوامل اصلی افزایش نوسانات شدید بازار در بسیاری از بخش‌های کشتیرانی است. اینکه جنگ میان روسیه و اوکراین، تا چه میزان منجر به کاهش عرضه کالا خواهد شد، روشن نیست اما عواملی مانند محدودیت‌های تجاری، بسته شدن حریم هوایی، عدم اطمینان پیمانکاران و نگرانی‌های امنیتی، نقل و انتقال کالا از مسیرهای تجاری میان روسیه و اوکراین را به عنوان بخش کلیدی پل زمینی اوراسیا، پیچیده

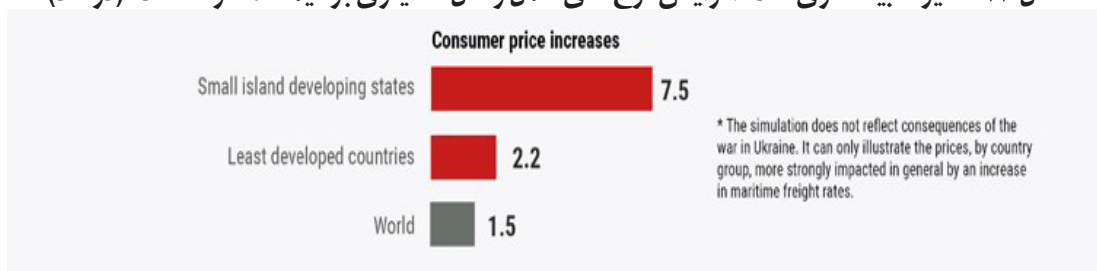
می‌کند. نرخ‌های حمل‌ونقل همچنان به افزایش بسیار بالاتر از سطح تاریخی ادامه می‌دهند. نرخ کرایه کشتی‌های کانتینری در بالاترین حد تاریخی خود قرار دارد.

شکل ۱۲. نرخ کرایه کشتی‌های کانتینری در بالاترین حد خود در بیش از یک دهه اخیر

میزان نرخ کانتینر همچنان بالاتر از پیش از شیوع کووید ۱۹ است. شبیه‌سازی‌های کلی انجام‌شده توسط آنکتاد در مورد تأثیر افزایش نرخ‌های حمل‌ونقل کانتینری بر تورم، حاکی از افزایش تا حدود ۱,۵ درصدی در قیمت‌های مصرف‌کننده در مقایسه با قبل از کووید است.

شکل ۱۳. تأثیر شبیه‌سازی شده افزایش نرخ‌های حمل و نقل کانتینری بر قیمت مصرف‌کننده (درصد)

نگرانی‌های عمده در زمینه امنیت غذایی، برآمده از تخریب بنادر و زیرساخت‌ها در اوکراین و افزایش هزینه‌های حمل و نقل است که در هزینه‌های حمل و نقل فله خشک، از جمله غلات، نمود یافته است. میزان انتظار کشتی فله در بنادر یا اطراف آن در سطح جهانی امسال با افزایش بیشتری مواجه بوده است. بر اساس شاخص کلارکسونز، این شاخص بسیار بیش از میانگین سراسر سال‌های پیش از کرونا، یعنی طی سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۹ که ۳۰ درصد بود، در سال ۲۰۲۲ به ۳۵ درصد رسیده است.

یکی از نگرانی‌های اصلی برآمده از جنگ، تامین انرژی است. اکنون کشتی‌هایی برای حمل گاز و نفت مورد نیاز هستند تا جایگزین انرژی‌ای که تا پیش از این از طریق روسیه، با طی مسافت‌های کوتاه‌تر یا از طریق خط لوله منتقل می‌شدند، گردد. افزایش هزینه انبارداری، نه تنها بر کل هزینه‌های حمل و نقل با کشتی، بلکه در واقع بر روی تمامی روش‌های حمل و نقل تأثیر برجای می‌گذارد. در حال حاضر، هزینه‌های انبارداری به شدت افزایش یافته‌اند؛ به نحوی که تقریباً به دو برابر میانگین پنج سال پیش

از کووید رسیده‌اند.

توصیه‌های سیاست‌گذاری

جهان باید به سرعت برای حمایت از کشورهای آسیب دیده از بحران اقدام نماید. بر اساس توصیه‌های پیشنهادی، اقدامات باید مرحله‌ای صورت پذیرد، به این ترتیب که ابتدا باید بر حوزه‌هایی از اقدام که سیاست‌ها و ابزارهای آن در حال حاضر موجود است، تمرکز یابد تا به سرعت امکان عملیاتی شدن داشته باشند و در مرحله بعد، بر اقداماتی که منوط به اعمال تعدیل و انعطاف‌پذیری است، تأکید شود. این بحران، تأثیرات منفی عمیق و طولانی مدتی بر جای خواهد گذارد و بنابراین ارائه و تدوین سیاست میان‌مدت و بلندمدت بعدی ضروری خواهد بود. در این چارچوب باید:

- ۱- از همه کشورها خواسته شود که به مشارکت خود در جلسات چندجانبه برای رسیدگی به مسائل فوری جهانی در زمینه غذا، انرژی و مسایل مالی ادامه دهند. تأخیر در اقدام جمعی، موجب تشدید چشم اندازهای نگران کننده موجود از اقتصاد جهانی می‌گردد.
- ۲- آگاه‌سازی تمامی کشورها و ذینفعان در مورد ماهیت شوک‌های جهانی فزاینده و اینکه کشورها به طور انفرادی مسئول نیستند و بنابراین راه حل‌ها باید متناسب با تهدید جهانی و نه صرفاً مبتنی بر یک کشور باشد.
- ۳- بهره‌گیری سریع و کارآمد از تمام سازوکارهای موجود برای رسیدگی به کشورهایی که مستقیماً از جنگ رنج می‌برند (اوکراین و کشورهای همسایه) و همچنین (همانطور که در تحلیل‌ها نشان داده شده است) برای کشورهای در حال توسعه که تحت تأثیر پیامدهای جهانی جنگ قرار گرفته‌اند.
- ۴- درخواست اتخاذ و پیگیری راه‌حل‌های هماهنگ نه تنها از سوی کشورها، بلکه از بخش‌های خصوصی، جامعه مدنی و بخش‌های بشردوستانه در جهت ارائه کمک به آسیب‌پذیرترین مردم در سراسر جهان. اتخاذ رویکردهای انفرادی، نتایج پهنه‌ای در بر نخواهند داشت.

در شرایط فعلی، اقدامات زیر می‌تواند توسط دولت‌ها انجام شود:

برای اطمینان از دسترسی کافی منابع غذایی برای تمامی افراد

- ۱- حصول اطمینان از در دسترس قرار داشتن منابع غذایی و کودهای شیمیایی برای کشورهای وابسته به واردات: دولت‌های کشورهای وابسته به واردات مواد غذایی و کود متکی هستند به دنبال تنوع بخشیدن به منابع تامین خود هستند که شامل: افزایش تولید داخلی و متنوع‌سازی منابع وارداتی است. کشورهای تولیدکننده مواد غذایی نیز به دنبال افزایش دسترسی به ذخایر غذایی از طریق کاهش اتلاف و هدر رفت مواد غذایی در سراسر زنجیره تامین هستند. کشورهایی که

ذخایر مواد غذایی زیادی دارند باید از کشورهای نیازمند حمایت کنند.

۲- تمرکز بر نهاده‌های تولیدکنندگان مواد غذایی:

با تأمین و دسترسی کافی دانه‌ها، کودها و سوخت برای تولیدکنندگان مواد غذایی، به‌ویژه خرده‌فروش‌ها و تولیدکنندگان محلی مواد غذایی، معیشت مناسبی برای آنها فراهم می‌شود و آنها را قادر می‌سازد تا در افزایش میزان تولید غذای ملی و محلی کمک کنند.

۳- ثابت و قابل پیش بینی نگه داشتن قیمت حمل و نقل: مشارکت در اقدامات بین‌المللی به منظور محدود کردن افزایش قیمت‌های حمل و نقل و تدارکات،

- فراهم آوردن امکان دسترسی و بهره‌گیری از مواد غذایی مورد نیاز برای همه افراد آسیب‌پذیر

۴- حفظ امنیت غذایی و تغذیه فقیرترین و آسیب‌پذیرترین مردم:

- حصول اطمینان از برخورداری تمامی مردم از حق دسترسی غذایی؛ تسهیل دسترسی آنها به مواد غذایی مورد نیاز و تغذیه آنها؛ بکارگیری خدمات اجتماعی به منظور کاهش معضلات و ارتقای رفاه مردم محلی. فراهم آوردن دسترسی به غذای بشردوستانه برای هر فردی در هر کجا در مواقع ضروری.

۵- امکان دسترسی افراد نیازمند به غذا از طریق کمک‌های بشردوستانه در صورت لزوم: دولت‌ها، سازمان‌های غیر دولتی و سازمان‌های بین‌المللی موظف هستند تا منابع مالی کافی برای این هدف را تأمین کنند.

۶- معافیت هزینه تأمین غذای برنامه جهانی غذا به منظور کمک‌های بشردوستانه با قید فوری از محدودیت‌های صادرات مواد غذایی

- سیاستگذاری‌ها باید بر اساس نیازهای محلی، اولویت‌های ملی و شرایط در حال تحول بازار باشد.

۷- تشویق عملکرد مناسب بازارهای بین‌المللی کالا:

با وجود عدم اطمینان، تشویق تداوم روند آرام در تجارت مواد غذایی و محصولات کشاورزی. پیگیری مداوم شرایط بازار، شناسایی سریع اختلالات احتمالی و اقدامات هماهنگ و فوری به منظور محدود سازی اثرات آنها.

۸- اجتناب از اتخاذ سیاست‌های موقت:

کشورها ملزم به باز نگه داشتن بازارهای غذایی خود و توقف اعمال محدودیت‌های تجاری و ممنوعیت

صادرات هستند تا تجارت بین‌المللی مواد غذایی و کودها و همچنین تقاضای داخلی و جهانی تداوم یابد. در مواقع بحرانی اقداماتی از قبیل احتکار محصولات، سفته بازی و خرید هراسناک^۱ تمامی منابع غذایی، همبستگی را مورد تهدید قرار می‌دهد. موانع تجاری و محدودیت‌های صادراتی، موجب تشدید نوسان قیمت‌ها می‌شود؛ توان ضربه‌گیری بازار جهانی را محدود می‌کند و در میان‌مدت و بلندمدت تأثیرات منفی برجای می‌گذارد. زنجیره‌های تامین از جمله میزان بذر، حفاظت از محصولات گیاهی، پرورش دام، ایجاد زیرساخت به منظور فرآوری غذا و کلیه سیستم‌های لجستیکی باید به طور کامل فعال نگه داشته شوند. کشورها در قالب سازمان تجارت جهانی، متعهد به ارائه اطلاعات پیش از اعمال محدودیت‌های صادراتی بر مواد غذایی هستند تا به این شکل، کشورهای واردکننده، زمان بیشتری برای هماهنگی با وضعیت بیابند.

دسترسی به منابع مالی

توانمندسازی دولت‌هایی که به حمایت فوری نیاز دارند از طریق دسترسی به وجوه تأمین مالی واکنش اضطراری (CRW ERF) و از طریق تأمین مالی IDA19 و IDA20 بانک جهانی، در صورت لزوم با استفاده از داده‌های سیستم سازمان ملل متحد (به عنوان مثال، تجزیه و تحلیل آسیب‌پذیری WFP) برای کمک به تعیین اولویت‌ها، ایجاد مکانیسم‌های بادوام و دارای بودجه مناسب برای حمایت از دولت‌های کشورهای که تحت تأثیر بحران هستند اما واجد شرایط IDA نیستند.

توصیه‌هایی در زمینه انرژی

افزایش قیمت‌ها امکان تأثیرگذاری بر بازار جهانی و جابجایی سایر مصرف‌کنندگان را دارد. هر چند که در کوتاه مدت، دولت‌ها می‌توانند افزایش قیمت‌ها را برای حمایت از مصرف‌کنندگان مدیریت کنند.

در بازه کوتاه مدت

۱- اقدامات هماهنگ کشورهای توسعه یافته:

اقدامات و تدابیر اتخاذ شده توسط بزرگترین مصرف‌کنندگان انرژی نباید منجر به تشدید نوسانات فعلی بازارهای انرژی شود. به منظور کاهش تأثیرات منفی، دولت‌ها باید از احتکار خودداری کنند و با اقتصادهای پیشرفته به منظور در دسترس قرار دادن ذخایر استراتژیک نفت در بازار جهانی از طریق آژانس بین‌المللی انرژی هماهنگ باقی بمانند. دوم اینکه در صورت لزوم، استفاده از گندم در قالب سوخت‌های زیستی را کاهش دهند (یا حذف کنند).

۲- ارائه کمک‌های هدفمند هم به دولت‌ها و هم به مردم داخل کشورها:

کمک‌های جامعه بین‌المللی باید بیشتر به سمت کشورهای مدنظر سازمان ملل قرار داده شود. باید سوخت مورد نیاز افراد با درآمدهای پایین تأمین شود.

با این وجود، حمایت‌ها باید در اختیار افرادی که حقیقتاً به آن نیاز دارند، از جمله از طریق ارائه کمک‌های نقدی هدفمند و برنامه‌های کمک‌های اجتماعی قرار داده شود، نه اینکه به طور جهانی تخصیص داده شود.

۳- مدیریت تقاضا و بهره‌وری انرژی:

دولت‌ها می‌توانند از فرصت تابستان به منظور انجام آزمایش در زمینه مدیریت تقاضاهای جدید و بهره‌وری انرژی، مانند جایگزینی دیگ‌های گاز خانگی با پمپ‌های حرارتی استفاده کنند. به عنوان مثال، با دوبرابر کردن سرعت فعلی نصب پمپ‌های حرارتی در اتحادیه اروپا، در همان سال اول، صرفه جویی ۲ میلیارد مترمکعبی در مصرف گاز را در پی خواهد داشت البته این امر مستلزم افزایش سرمایه‌گذاری ۱۵ میلیارد یورویی است.

۴- ارائه تعهد به تأمین امنیت انرژی اوکراین از طریق سازمان‌های ارائه دهنده کمک‌های بشردوستانه

در بازه میان مدت

۱- تسریع پروژه‌های انرژی تجدیدپذیر در جهان صنعتی که مرحله برنامه‌ریزی را پشت سر گذاشته است.

۲- هر چند که انجام برخی از اقدامات در جهت افزایش بهره‌وری در کوتاه مدت امکان‌پذیر است، اما بسیاری از آنها به تغییرات ساختاری و درازمدت نیاز دارند، از جمله نوسازی و مقاوم‌سازی زیرساخت‌های حمل و نقل عمومی و کم‌کربن و همچنین زیرساخت‌های انعطاف‌پذیر. این سرمایه‌گذاری‌ها باید هر چه سریعتر صورت پذیرد تا از میزان آسیب‌پذیری در برابر شوک‌های انرژی در آینده بکاهد.

۳- رفع موانع سرمایه‌گذاری در زنجیره تأمین انرژی خورشیدی با تشکیل کارگروه‌هایی با هدف توسعه و ارتقا سیاست‌های کشورها و مناطق ویژه. با این اقدامات، تأمین سرمایه به منظور تقویت تولید و مونتاژ محلی و منطقه‌ای، افزایش اعتبار و تسریع بکارگیری انرژی‌های تجدیدپذیر در کشورهای در حال توسعه را به همراه خواهد داشت. ارائه وام‌ها در کشورهای جهان باید در جهت افزایش سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر صورت پذیرد.

۴- ایجاد یک کارگروه اجرایی بلندپایه به منظور ترسیم "نقشه راه هیدروژن سبز"، شامل تأمین مالی، راه اندازی، همسان‌سازی سیاست‌ها و ظرفیت‌سازی با حمایت کشورهای پیشرو در عرصه سرمایه‌گذاری در

هیدروژن سبز.

۵. یک گروه کاری آمونیاک سبز می‌تواند تغییرات زنجیره تامین به منظور بهبود کارایی آن را هدف‌گذاری و تحلیل نماید. به ویژه از طریق تمرکز بر وام دهی جنوب به جنوب و توسعه مراکز تولید آمونیاک سبز در کشورهای در حال توسعه.

۶- دو برابر کردن انتقال انرژی، بدون رها کردن بازیگری:

دولت‌ها باید سریعاً یک مسیر تبادل عادلانه انرژی را پیگیری کنند و بر نقش دسترسی کافی به انرژی به منظور نیل به توسعه پایدار تأکید کنند. کشورهای توسعه یافته و کمک‌کنندگان باید به کشورهای در حال توسعه کمک‌های مالی و فنی ارائه دهند تا از آنها در تعیین و اجرای مسیرهای انتقال خود حمایت کنند.

توصیه‌های مالی

بر اساس تحلیلی که اخیراً در مورد بحران‌های متعدد و متوالی پیش روی کشورهای در حال توسعه ارائه شده است، از جامعه بین‌المللی به منظور اقدام سریع در مقابله با آنها درخواست کمک شده است. در واقع به هیچ عنوان فرصتی برای تعلل وجود ندارد. ماه‌ها انتظار کشیدن برای انجام اقدامات لازم در جهت ممانعت از وقوع یک دهه از دست رفته دیگر برای توسعه، بحران عمومی بدهی و بی‌ثباتی اجتماعی و سیاسی، قابل قبول نیست. نظام مالی بین‌المللی، از ابزار و ظرفیت لازم به منظور پاسخگویی مناسب و مقابله با چالش‌های فعلی برخوردار است؛ در این راستا، رهبری و اراده سیاسی می‌تواند این امر را ممکن سازد. هیچ توضیح منطقی برای عدم انجام آن وجود ندارد.

فراتر از اصلاحات مورد نیاز در سیستم مالی جهانی، در ادامه پیشنهادات کلیدی در چارچوب شرایط فعلی ارائه می‌شود که می‌تواند پاسخی را که جهان و آسیب‌پذیرترین افراد در انتظار آن هستند و به شدت به آن نیاز دارند را بدهد:

۱. از مؤسسات مالی بین‌المللی درخواست می‌کنیم تا با تمرکز بر انعطاف‌پذیری و سرعت، امکان تأمین مالی اضطراری، از جمله کمک‌های بلاعوض به کشورهایی که دچار مشکلات اجتماعی و اقتصادی هستند را با تأکید بر انتقال منابع مثبت خالص انجام دهد.

۲. درخواست از صندوق بین‌المللی پول:

- افزایش و حفظ محدودیت‌های دسترسی برای کمک‌های مالی سریع. محدودیت‌های دسترسی سالانه به تسهیلات اعتباری سریع و ابزارهای تأمین مالی سریع را به سطوح بحرانی افزایش دهید و محدودیت دسترسی تجمعی موجود را حداقل تا سال ۲۰۲۴ تمدید کنید.

- تعلیق افزایش نرخ بهره برای مدت حداقل ۲ سال. اعمال هزینه‌های اضافی در طول یک بحران

جهانی بی معناست زیرا ضرورت تامین مالی، بیشتر از اینکه برآمده از شرایط داخلی کشورها باشد، ناشی از شوک اقتصاد جهانی است.

- برنامه اعتماد، تاب آوری و پایداری (RST)^۱ که اخیراً ایجاد شده است را با فوریت عملیاتی کنید و طراحی آن را درست انجام دهید. اعلامیه واجد شرایط ساختن تعداد زیادی از اعضای صندوق بین‌المللی پول برای RST، یک گام بسیار مثبت در جهت درست است، اما شرط برخورداری صندوق بین‌المللی پول از یک برنامه منظم برای دسترسی به RST، بهره‌گیری از آن را محدود ساخته و منجر به ایجاد تاخیرهای مهمی شده است. لذا اتخاذ راه‌های بالقوه، مانند اجازه دسترسی به RST در مراحل اولیه که نیازی به یک برنامه موجود صندوق بین‌المللی پول نداشته باشد، باید در نظر گرفته شود.
- از افزایش تعهدات برای احیای حق برداشت ویژه حمایت کنید. این امر، قدرت مالی صندوق بین‌المللی پول را از طریق کاهش فقر و رشد (PRGT) و اعتماد، تاب آوری و پایداری (RST) که اخیراً ایجاد شده است را افزایش می‌دهد. دشواری شرایط دسترسی به منابع مالی، نباید کشورهایی که به دریافت کمک مالی از طریق این مسیرهای وام دهی نیاز دارند را منصرف کند.
- امکان تأمین نقدینگی بیشتر برای کشورهایی که بیشترین تأثیر را پذیرفته و آسیب پذیر هستند، از طریق حق برداشت ویژه یا اقدامات ویژه^۲ را بررسی کنید.

۳. فراخوان بانک‌های توسعه چندجانبه (MDB):

- مکانیسم‌های موجود برای تأمین مالی اضطراری با پرداخت سریع وجوه باید فعال شود و استفاده از شروط مربوطه در شرایط غیر بحرانی را به حداقل برساند.
 - بانک‌های توسعه چندجانبه را به بهره‌گیری از یک رویکرد منعطف برای مدیریت ریسک ترازنامه، تشویق کنید تا به طور کامل از ظرفیت وام اضطراری خود استفاده کنند.
 - از تخصیص مجدد سرمایه به بانک‌های توسعه چندجانبه از جمله در سطح منطقه، پشتیبانی کنید.
 - تخصیص مجدد منابع استفاده نشده برای هزینه‌های اضطراری تا کشورها از امکان دسترسی به نقدینگی فوری برای رویارویی با بحران برخوردار باشند.
۴. کاهش بدهی:

- مسائل مربوط به بدهی باید در دستور کار سیاسی بالاتر قرار بگیرد. در این راستا، بکارگیری اراده سیاسی و رهبری بین‌المللی ضروری است. به دلیل افزایش نیازهای مالی خارجی کشورهای در حال توسعه در پی بحران‌های پیچیده (تغییر آب و هوا، شیوع کرونا و تأثیر جنگ)، ارائه تسهیلات بدهی اضطراری به کشورهایی که در معرض ریسک بالای بدهی‌اند در دستور کار قرار گیرد. اقدام سریع در این زمینه، می‌تواند از تداوم تجمیع ناپایدار بدهی در کشورهای آسیب پذیر، پیش از اینکه جهان وارد دور بعدی

1 Resilience and Sustainability Trust

2 - Special Drawing Rights or special measures

بحران بدهی ملی شود، ممانعت به عمل آورد. اعمال فشار قوی و هماهنگ از سوی موسسات برتون وودز به همراه تمامی کشورهای ذینفع، حیاتی است.

• ما به تحلیلی مداوم و واقع بینانه از بدهی نیاز داریم تا قادر به ارائه تحلیل‌های جامع از ماهیت و گستره کاهش بدهی مورد نیاز باشیم. بسته‌های بخشودگی بدهی‌ها باید با در نظر گرفتن نیازهای مالی برای بازبایی، اقدامات اقلیمی و SDGs طراحی شوند.

• درخواست از گروه ۲۰ تا فعال سازی مجدد طرح تعلیق خدمات چندجانبه بدهی به مدت دو سال و سررسید ۲ تا ۵ ساله را برنامه ریزی کند.

• طراحی سریع یک چارچوب مشترک بازنگری شده و قابل اجرا از سوی گروه کشورهای G20 تا در قالب آن تجدید ساختار بدهی برای کشورهای نیازمند ارائه شود. این شامل شفافیت در جدول‌های زمانی و همچنین شفافیت در مورد بدهی‌هایی است که باید پوشش داده شود، این موضوع شامل توقف پرداخت بدهی، اجرای شفاف، قابل مقایسه بودن راهکار و نیاز به گنجاندن اعتباردهندگان خصوصی و گسترش تعهد کشورها به فراتر از کشورهای کم‌درآمد می شود

• جبران بدهی‌های ناشی از تغییرات آب و هوایی و حوادث طبیعی: تجربیات گذشته در مورد بدهی‌های نسبتاً جزئی ناشی از حوادث طبیعی و مهار افزایش میزان بدهی در ارتباط با ارتقا سطح سازگاری با تغییرات آب و هوایی و تأمین امنیت غذایی پس از جنگ اوکراین، راهگشاست.

۵. درخواست از کشورها به عمل به تعهدات کمک‌های رسمی توسعه‌ای خود. این کشورها متعهدند معادل ۰,۷ درصد از تولید ناخالص ملی خود را به کمک‌های توسعه‌ای اختصاص دهند.